

ФОНД АКТИВНИ ГРАЖДАНИ БЪЛГАРИЯ ПО ФМ НА ЕИП 2014-2021 г.

Фондация „Български адвокати за правата на човека“, в партньорство с Българския хелзинкски комитет, изпълнява тригодишен проект „Международните правозащитни стандарти на фокус“ с финансова подкрепа, предоставена от Исландия, Лихтенщайн и Норвегия по линия на Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство.

ЕЛЕКТРОННО ИЗДАНИЕ

БЮЛЕТИН

СЪДЕБНА ПРАКТИКА ПО ПРАВАТА НА ЧОВЕКА

Брой 67, януари 2022 г.

В настоящия шестдесет и седми бюлетин „Съдебна практика по правата на човека“ ще намерите кратки резюмета на решения, постановени през януари 2022 г. от Европейския съд по правата на човека („ЕСПЧ“) по дела срещу други държави, анотации на всички решения на ЕСПЧ по дела срещу България, както и диспозитивите на решения на Съда на Европейския съюз по дела, касаещи права на човека, от същия месец.

Бюлетинът излиза в електронен вариант и се разпространява безплатно.

Съдържание

1. ЗАБРАНА НА ИЗТЕЗАНИЯТА И НЕЧОВЕШКОТО ИЛИ УНИЗИТЕЛНО ОТНАСЯНЕ.....	3
2. ПРАВО НА СВОБОДА И СИГУРНОСТ	4
3. ПРАВО НА СПРАВЕДЛИВ СЪДЕБЕН ПРОЦЕС.....	12
4. ПРАВО НА ЗАЧИТАНЕ НА ЛИЧНИЯ И СЕМЕЕН ЖИВОТ	22
5. СВОБОДА НА ИЗРАЗЯВАНЕ, НА СЪВЕСТИТА И НА РЕЛИГИЯТА, НА СЪБРАНИЯТА И НА СДРУЖАВАНЕ	23
6. ЗАЩИТА НА СОБСТВЕНОСТТА	33
7. ДРУГИ ПРАВА	34
8. РЕШЕНИЯ НА СЪДА НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ	35

Амбицията на фондация „Български адвокати за правата на човека“ е този бюлетин да достига до максимално широк кръг представители на юридическата професия и да ги подпомага в работата им по прилагане на европейските правозащитни стандарти в България.

1. ЗАБРАНА НА ИЗТЕЗАНИЯТА И НЕЧОВЕШКОТО ИЛИ УНИЗИТЕЛНО ОТНАСЯНЕ

Съдът отхвърля като недопустимо оплакване по чл. 3 от Конвенцията във връзка с лошите условия в затвора в гр. Варна, като установява, че националните съдилища са уважили частично исквете на жалбоподателя, признали са, че е налице нарушение на чл. 3 и са му присъдили обезщетение, чийто размер е разумен.

Решение по допустимостта [Radev v. Bulgaria \(no. 62942/16\)](#)

В нарушение на чл. 3 от Конвенцията две години жалбоподателят, страдащ от психично разстройство, е останал задържан в обикновена затворническа среда, при лоши материални условия и при липса на цялостна терапевтична стратегия за грижа във връзка със заболяването му.

Решение по делото [Sy c. Italie \(n° 11791/20\)](#)

Вж. по-долу раздел „[Право на свобода и сигурност](#)“.

2. ПРАВО НА СВОБОДА И СИГУРНОСТ

Не е налице нарушение на чл. 5, § 1 (а) от Конвенцията, тъй като към момента на изпълнение на наложеното му наказание лишаване от свобода жалбоподателят, страдащ от психично разстройство, е бил в състояние да разбира реинтеграцията в обществото като цел на наказанието и да се възползва от нея.

В нарушение на чл. 5, § 1 (е) от Конвенцията жалбоподателят, страдащ от психично разстройство, е останал задържан в обикновена затворническа среда въпреки съдебното разпореждане да бъде настанен в подходяща за терапевтичните му нужди институция. Липсата на свободни места не е валидно оправдание.

В нарушение на чл. 5, § 5 от Конвенцията жалбоподателят не е разполагал със средство, чрез което да получи с достатъчна степен на сигурност обезщетение за нарушението на чл. 5, § 1.

Решение по делото [Sy c. Italie \(n° 11791/20\)](#)

Фактите: През 2017 г. жалбоподателят бил задържан по подозрение в извършването на престъпления. След като психиатрична експертиза установила, че страда от лично и биполарно разстройство, както и разстройства, свързани с употребата на наркотици, задържането му било заменено с мярка настаняване в институция от резидентен тип – център за изпълнение на превантивни мерки (ЦИПМ). Съгласно италианското законодателство такива мерки се налагат на лица, които са извършили деяние, съставляващо престъпление, но наказателната им отговорност е ограничена или изключена поради психично заболяване

или хронична интоксикация с алкохол или наркотици, и са опасни за обществото, тъй като е възможно да извършат нови престъпления. Съдът приел, че при извършване на деянията жалбоподателят не е бил в състояние да ръководи постъпките си. Констатирал, че наложената му мярка не е била изпълнена поради липса на места в ЦИПМ, и постановил да бъде настанен в такъв център за срок от 6 месеца. Жалбоподателят твърди, че е бил освободен, тъй като все още нямало места в ЦИПМ. През 2018 г. съдът по изпълнение на наказанията (СИН) заменил задържането му в ЦИПМ с по-леката мярка освобождаване под наблюдение на властите, която да бъде изпълнена в терапевтична общност.

По-късно през 2018 г. жалбоподателят бил задържан за нови престъпления. Психиатричната експертиза потвърдила предишното заключение относно диагнозата и опасността му. Установила, че е извършил деянията в състояние, частично изключващо наказателната му отговорност. Съдът го признал за виновен и му наложил наказание лишаване от свобода. С оглед на неговите терапевтични нужди изменил мярката му за неотклонение на домашен арест, но след като той я нарушил, постановил отново да бъде задържан под стража. На 20 май 2019 г. апелативният съд (АС) намалил срока на наказанието му, отменил задържането му под стража и постановил да бъде освободен, но той бил оставен в затвора. Междувременно, на 21 януари с.г., СИН констатирал, че жалбоподателят е бил задържан въпреки постановената в първото наказателно производство мярка наблюдение в терапевтична общност, и заменил тази мярка с настаняване в ЦИПМ за една

година. Пенитенциарната администрация отправила искания за приемането му до множество ЦИПМ, но всички те отказали поради липса на свободни места. През ноември с.г. жалбоподателят поискал от СИН да преразгледа опасността, която представлява, и да прецени дали не следва да бъде настанен на по-подходящо място. Съдът назначил вещо лице, за да го прегледа. Жалбоподателят отправил до Европейския съд по правата на човека искане за привременни мерки на основание чл. 39 от неговия правилник. На 7 април 2020 г. Съдът указал на правителството да осигури преместването му в ЦИПМ или друго място, където да получи адекватни здравни грижи. На 4 май СИН получил заключението на вещото лице, според което жалбоподателят представлявал опасност за обществото, макар и в по-малка степен, и се нуждаел от програма за реадаптация, най-добре в терапевтична общност. СИН заменил мярката и той бил преместен в такава общност на 12 май 2020 г.

Решението:

59-65. По допустимостта на жалбата правителството повдига възражение, че жалбоподателят не е изчерпил вътрешноправните средства за защита. Не оспорил пред СИН законосъобразността на задържането си след решението на АС да бъде освободен. Съдът отхвърля възражението, като напомня, че съгласно практиката му по различни разпоредби на Конвенцията жалбоподател, който вече се е сдобил със съдебно решение срещу държавата, не е длъжен да инициира последващи производства за изпълнението му. От гледна точка на чл. 5 Съдът е отбелязал, че в правова държава е немислимо някой да остане лишен от свободата си, след като съд е постановил да бъде освободен (*Assanidzé c. Géorgie* [GC], n° 71503/01, § 173). Държавите трябва да организират съдебните си системи така, че да не допускат неоправдано лишаване от свобода. Съдът е посочил и че гарантираното от чл. 6, § 1 право на достъп

до съд би било илюзорно, ако вътрешният правен ред позволява окончателно и задължително съдебно решение да остане без ефект, в ущърб на някоя от страните. Изпълнението на всяко съдебно решение трябва да се счита за част от „съдебния процес“ по смисъла на чл. 6 (*Metaxas c. Grèce*, n° 8415/02, § 25). В тежест на органите на държавата е да осигурят изпълнението на постановено срещу нея съдебно решение, още от момента, в който то стане задължително и изпълняемо (*Bourdov c. Russie* (n° 2), n° 33509/04, § 69, *in fine*). „Съдът смята, че принципът, установен по цитираното дело *Metaxas*, е приложим и към съдебните решения относно режима на лишаването от свобода. Отговорност на държавата е да ги изпълни, без да се налага заинтересуваното лице да инициира по-нататъшно производство за тази цел.“

66-72. Правителството възразява също така, че жалбата е просрочена, защото е подадена повече от 6 месеца след решението на АС. Жалбоподателят поддържа, че е налице продължаващо положение, тъй като при подаването ѝ все още е бил в затвора. Съдът напомня, че когато твърдяното нарушение представлява продължаващо положение, срещу което липсва вътрешноправно средство за защита, 6-месечният срок започва да тече едва когато то бъде прекратено. Задържането се счита за „продължаващо положение“, докато жалбоподателят е лишен от свободата си в същия тип място, при по същество сходни условия. В случая жалбоподателят е бил в затвора в два периода, между които е бил под домашен арест, и задържането му може да се приеме за „продължаващо положение“ през всеки от тях, но не и през двата като цяло. Поради това Съдът уважава възражението само по отношение на първия период, а по отношение на втория приема, че жалбата не е просрочена, тъй като към момента на подаването ѝ жалбоподателят все още е бил в затвора, както и че не са налице други основания да бъде обявена за недопустима.

Твърдяното нарушение на чл. 3

73-75. Жалбоподателят поддържа, че продължаващото му задържане в обикновена затворническа среда, въпреки противното становище на лекуващите го психиатри, е представлявало забранено от чл. 3 отношение. Предоставените му в затвора здравни грижи не били адекватни, при липсата на терапевтична стратегия, насочена към лекуване на заболяването му или предотвратяване на неговото утежняване. Освен това материалните условия били лоши, видно от национални доклади за положението на задържаните. Правителството твърди, че чл. 3 не е нарушен. На жалбоподателя били осигурени постоянно медицинско наблюдение и индивидуален терапевтичен план, включващ регулярни посещения от психиатри и психолози, предписване на лекарства и групови дейности.

76-81. Съдът напомня, че чл. 3 задължава държавата да гарантира на всички затворници условия, съвместими с човешкото достойнство, и необходимите медицински грижи, както и че уязвимостта на затворниците с психични разстройства изисква повишена бдителност при осъществяване на контрола по Конвенцията (напр. *Rooman c. Belgique* [GC], n° 18052/11, §§ 143 и 145). На затворника трябва да бъдат осигурени не просто преглед от лекар и предписания за лечение, а и изчерпателно документирани на относимите данни, бързо получаване на точна диагноза и адаптирана грижа, както и – когато заболяването го изисква – редовно и систематично наблюдение, което е свързано с цялостна терапевтична стратегия, насочена към справяне със здравословните му проблеми или предотвратяване на утежняването им, вместо към лекуване на симптомите им. Липсата на цялостна терапевтична стратегия за затворник с психични разстройства може да представлява „терапевтично изоставяне“ в нарушение на чл. 3 (*Strazimiri c. Albanie*, n° 34602/16, §§ 108-112). Ако нужните грижи не могат да бъдат предоставени на място, трябва да има възможност затворникът да бъде хоспитализиран или прехвърлен в

специализирана институция (цитираното *Rooman*, § 148).

82-89. Съдът установява, а и правителството не оспорва, че в случая менталното състояние на жалбоподателя е било несъвместимо със задържане в обикновена затворническа среда и че въпреки ясните и еднозначни указания, той е останал в такава среда близо две години. Съдът отбелязва, че не може да постави под въпрос заключенията на националните експерти и съдебни органи, и намира, че оставянето на жалбоподателя в затвора е несъвместимо с чл. 3 от Конвенцията. Представените от страните документи показват и че не е съществувала цялостна терапевтична стратегия, насочена към справяне със здравословните му проблеми или предотвратяване на утежняването им, а и условията на задържане са били лоши. Следователно е налице нарушение на чл. 3.

Твърдяното нарушение на чл. 5, § 1

90-92. Жалбоподателят се оплаква, че задържането му след решението на АС да бъде освободен е било без правно основание. Според него постановеното настаняване в ЦИПМ не може да оправдае задържането му в затвора до освобождаването на място в такъв център, но дори и да може, подобно оправдание би се отнасяло само за едногодишния срок на тази мярка. Освен това задържането му в затвора било незаконно от самото начало, тъй като условията там били неподходящи за лице с психични проблеми и не получавал адекватно и индивидуализирано лечение. Правителството поддържа, че властите са направили всичко възможно за преместването на жалбоподателя в ЦИПМ. Подчертава, че съдилищата са го приели за опасен, и не е могло просто да бъде освободен. Отбелязва, че във всеки случай мярката настаняване в ЦИПМ е свързана с лишаване от свобода.

93-115. Съдът напомня първостепенното значение на гарантираното от чл. 5 право и трите основни принципа в практиката му по него: правилото, че изчерпателно изброените в чл. 5, § 1 изключения изискват тясно тълкуване и не подлежат на

предвидените в други разпоредби (по-специално чл. 8 – чл. 11) оправдани ограничения; законосъобразността на лишаването от свобода както от гледна точка на процедурата, така и по същество; бързината на изисквания съдебен контрол. Приложимостта на някоя от хипотезите по § 1, б. (а) – (ф) не изключва да е приложима и друга (*Inseher c. Allemagne* [GC], n°s 10211/12, 27505/14, § 126). Обвиняемият се счита за задържан „по силата на постановена от компетентен съд присъда“ по смисъла чл. 5, § 1 (а) от датата на първоинстанционната присъда, макар и тя все още да не е изпълняема и да подлежи на обжалване (*Wemhoff c. Allemagne*, 27.06.1968 г., § 9). Що се отнася до чл. 5, § 1 (е) Съдът напомня, че терминът „душевноболни лица“ има автономен смисъл и че за да може дадено лице да бъде причислено към тази категория и лишено от свободата му, е необходимо да са изпълнени най-малко следните три условия: 1) психичното му разстройство трябва да е установено убедително; 2) това разстройство трябва да е от вид или степен, които да оправдават лишаването му от свобода; 3) лицето може да остане задържано само докато разстройството продължава (напр. *Denis et Irvine c. Belgique* [GC], n°s 62819/17, 63921/17, § 135, което препраща към *Winterwerp v. the Netherlands*, 24.10.1979 г., § 39). Относно първото условие Съдът напомня, че националните власти разполагат с известна дискреция, по-специално когато се произнасят по съществува на клиничните диагнози, но изброените в чл. 5, § 1 основания за лишаване от свобода изискват тясно тълкуване и за да представлява „действително“ разстройство, менталното състояние трябва да е сериозно до степен да налага лечение в институция за психично болни (напр. цитираното *Inseher*, § 129). Лишаването от свобода няма да е в съответствие с чл. 5, § 1 (е), ако е постановено без да е изискано мнението на медицински експерт, за да се осигури защита срещу произвол (*Kadusic c. Suisse*, n° 43977/13, § 43, с препратки). Що се отнася до второто условие, за да е налице психично разстройство от изискваната степен, трябва да се установи, че лишаването на лицето от свободата му се

налага, защото то има нужда от терапия, медикаменти или други клинични грижи, за да оздравее или състоянието му да се подобри, но също и ако се окаже необходимо да бъде под надзор, за да му се попречи, например, да си навреди или да навреди другиму (*Stanev c. Bulgarie* [GC], n° 36760/06, § 146). Датата, към която разстройството трябва да бъде установено убедително, е тази на постановяване на мярката, но както показва третото условие, всяко евентуално последващо развитие в менталното здраве на лицето трябва да бъде взето предвид (цитираното *Denis et Irvine*, § 137). Съдът напомня също така, че по принцип „лишаването от свобода“ поради психични разстройства е „законосъобразно“ само ако се осъществява в болница, клиника или друго подходящо заведение (напр. цитираното *Stanev*, § 147). Задържането на лица с психични заболявания винаги трябва да преследва терапевтична цел и по-точно оздравяване или подобряване, в т.ч. при нужда намаляване или овладяване на опасността, която представляват. Където и да са настанени, те имат право на медицинска среда, адаптирана към здравословното им състояние, и реални терапевтични мерки с цел подготвянето им за евентуално освобождаване. Визираното от чл. 5, § 1 (е) лишаване от свобода има двойна функция: защитна по отношение на обществото и терапевтична. Необходимостта от изпълнение на първата не трябва *a priori* да оправдава отсъствието на мерки за изпълнение на втората. Следователно от гледна точка на чл. 5, § 1 (е) решение, с което се отказва освобождаване, може да стане несъвместимо с първоначалната цел на превантивното задържане, ако лицето е задържано поради риска от рецидив, но не се ползва от мерки – като подходяща терапия – необходими за да покаже, че вече не е опасно. Що се отнася до обхвата на грижите, не е достатъчен само достъп до здравни професионалисти, консултации или лекарства. Ролята на Съда обаче не е да анализира съдържанието на предлаганите и предоставяни грижи. Важното е той да е в състояние да провери наличието на индивидуализирана грижа, която държи сметка за спецификите на менталното състояние на лицето и цели да го подготви

за евентуално реинтегриране. Властите имат известна свобода на преценка по отношение както на формата, така и на съдържанието на терапевтичните мерки (цитираното *Rooman*, §§ 208-210).

116-124. В светлината на горните принципи Съдът разглежда първо задържането на жалбоподателя в периода от нарушаването на домашния арест до решението на АС за освобождаването му. Намира, че то попада в хипотезата на чл. 5, § 1 (а) и че е било в съответствие с вътрешното право, тъй като се е основавало на първоинстанционната присъда и на решението на съда за продължаване на задържането под стража, както и че е било „законосъобразно“ по смисъла на чл. 5, като почиващо на постановена от компетентен съд присъда. Съдът отбелязва, че въпросът дали от гледна точка на медицинските грижи средата е подходяща за лице с психични разстройства се разглежда обикновено през призмата на чл. 3 и чл. 5 § 1 (е), а не на чл. 5, § 1 (а). При все това той вече е приемал по отношение на наказанието лишаване от свобода, че наред с целите наказване и защита на обществото, то има за легитимна цел с нарастващо значение в европейските наказателни политики и реинтегрирането на осъдените (*Vinter et autres c. Royaume-Uni* [GC], n°s 66069/09 и др., § 115, и *Maiorano et autres c. Italie*, n° 28634/06, § 108). Поради това липсата на адекватни грижи може да постави проблем от гледна точка на чл. 5, § 1 (а), ако лишеният от свобода въз основа на присъда страда от психично заболяване с тежест, която може да му попречи да разбира целта реинтеграция в обществото и да се възползва от нея. В случая жалбоподателят не е направил такова оплакване през призмата на чл. 5, § 1 (а) и освен това психиатрична експертиза е установила, че той е способен да участва съзнателно в наказателния процес. Съдът заключава, че към момента на изпълнение на наказанието той е бил в състояние да разбира целта реинтеграция в обществото и да се възползва от нея, поради което не е налице нарушение на чл. 5, § 1 (а) по отношение на разглеждания период.

125-128. Що се отнася до втория период – от датата на решението на АС за

освобождаване на жалбоподателя до преместването му в терапевтична общност, Съдът напомня, че СИН е наредил той да бъде незабавно настанен в ЦИПМ за срок от една година и че следователно трябва да се прецени дали лишаването му от свобода може да бъде оправдано като задържане на душевноболно лице по смисъла на чл. 5 § 1 (е). По въпроса дали то е било осъществено „по реда, предвиден от закона“, Съдът отбелязва, че нареждането на СИН никога не е било изпълнено и че задържането в затворническа среда и в ЦИПМ се различава по условията на изпълнение на мярката и целта ѝ. Смята обаче, че не е необходимо да се произнесе дали жалбоподателят е бил лишен от свободата си „по реда, предвиден от закона“, тъй като по изложените по-долу съображения задържането му в разглеждания период не е отговаряло на изискванията на чл. 5 § 1 (е) за „законосъобразност“.

129-137. Съдът намира, че в случая са изпълнени трите условия, формулирани в практиката му, установена с решението *Winterwerp* (цитирано по-горе, вж. §§ 93-115): 1) Към момента на нареждането жалбоподателят да бъде настанен в ЦИПМ е било доказано посредством обективна медицинска експертиза, че той страда от психични разстройства; 2) СИН е заключил обосновано, че те са от естество да оправдаят лишаването му от свобода и че настаняването в ЦИПМ е единственото разрешение, за да се осигури защита на обществото; 3) Продължаващото му задържане е било обусловено от все така съществуващото психично разстройство, съгласно последната оценка на здравословното му състояние през 2020 г., той все още е представлявал опасност за обществото, макар и по-малка, и няма данни този риск да е престанал да съществува в разглеждания период. При все това Съдът намира, в светлината на припомнените по-горе принципи, че трябва да изследва и дали връзката между изтъкнатото основание за лишаването му от свобода и мястото и условията на задържането му е продължила да съществува през цялото време. Отбелязва, че задържането в ЦИПМ има за цел не само

да предпази обществото, но и да осигури на съответното лице грижите, необходими за да се подобри максимално здравословното му състояние и по този начин да се направи възможно намаляването или овладяването на опасността, която представлява. Следователно е било от съществено значение на жалбоподателя да бъде предоставено адаптирано лечение. Въпреки това, дори и след решението на АС, той не е бил прехвърлен в ЦИПМ, а е останал в обикновена пенитенциарна среда, при лоши условия и без да се ползва от индивидуализирани терапевтични грижи (вж. заключението по чл. 3 по-горе). Съдът напомня, че държавата е длъжна, без оглед на логистични и финансови проблеми, да организира пенитенциарната си система така, че да осигури на задържаните зачитане на човешкото им достойнство (напр. *Neshkov et autres c. Bulgarie*, n°s 36925/10 и др., § 229). Дори и на първо време несъответствие между необходимия и разполагаемия капацитет да е приемливо, закъснението да се осигури място не може да е безкрайно и трябва да е надлежно оправдано. Властите следва да докажат, че не са останали пасивни, а активно са търсили разрешение и са положили усилия да преодолеят пречките. В случая обаче те не са разкрили нови места в ЦИПМ, след като се е оказало, че няма свободни, нито са намерили друго разрешение, а адекватното уреждане на въпроса е било тяхно задължение. Поради това Съдът не приема липсата на свободни места за валидно оправдание жалбоподателят да бъде оставен в затвора. Намира, че задържането му в разглеждания период не е отговаряло на изискванията на чл. 5 § 1 (е) и следователно е налице нарушение на чл. 5, § 1.

Твърдяното нарушение на чл. 5, § 5

138-140. Жалбоподателят твърди, че не е разполагал с ефективно правно средство, за да получи обезщетение за задържането му в нарушение на чл. 5, § 1. Правителството възразява, че той е могъл да предяви иск за вреди поради засягане на личната му свобода, но според жалбоподателя това средство не е ефективно, тъй като на ищеца

е възложена прекомерна доказателствена тежест.

141-149. Съдът напомня, че ефективното ползване от правото на обезщетение, закрепено в чл. 5, § 5, трябва да бъде гарантирано с достатъчна степен на сигурност (напр. цитираното *Stanev*, § 182), както и че когато е установено нарушение на Конвенцията, съществува силна презумпция, че то е причинило на засегнатото лице неимуществени вреди, която националните законодателства следва да зачитат и да не обуславят паричното обезщетяване от доказване на правонарушение от страна на ответния орган (напр., на плоскостта на чл. 6, цитираното *Bourdov*, § 111, където е изтъкната възможността констатираните от Съда закъснения при изпълнението на съдебно решение да се дължат на недостатъци в системата). Относно исквете за обезщетение поради лоши условия на задържане Съдът е посочвал, че наложената на ищеца доказателствена тежест не трябва да бъде прекомерна и че обезщетяването не следва да зависи от способността му да представи доказателства за наличието на неимуществени вреди под формата на емоционална травма (напр. цитираното *Neshkov et autres*, §§ 184 и 190). Съдът е приемал и че в резултат на прекаления формализъм що се отнася до доказването на неимуществени вреди от незаконосъобразно задържане искът за търсене отговорността на държавата е бил лишен от ефективност от гледна точка на чл. 5, § 5 (напр. *Danev c. Bulgarie*, n° 9411/05, § 34). По делата *Picaro c. Italie* (n° 42644/02, § 84) и *Zeciri c. Italie* (n° 55764/00, § 50) той е намерил, че искът за обезщетение за засягане на личната свобода в италианската правна система не е ефективно средство за обезвреда при нарушения на чл. 5, §§ 1 и 4, тъй като правителството не е посочило нито един пример за успех на такъв иск при сходни обстоятелства. В настоящия случай Съдът отбелязва, че посоченото от правителството средство за търсене на обезщетение изисква ищецът да докаже наличието на противоправност, умисъла или небрежността на администрацията и

претърпените вреди. Правителството не сочи пример за успех на такъв иск при сходни обстоятелства. Поради това Съдът счита, че жалбоподателят не е разполагал със средство, чрез което да получи с достатъчна степен на сигурност обезщетение за нарушението на чл. 5, § 1 от Конвенцията, и следователно е налице нарушение на чл. 5, § 5.

Твърдяното нарушение на чл. 6, § 1

150-154. Съдът установява и нарушение на чл. 6, § 1 от Конвенцията в наказателноправния му аспект. Отбелязва, че решението, с което АС е постановил освобождаването на жалбоподателя, не е било изпълнено и че той е бил оставен в затвора въпреки разпоредбата на СИН да бъде настанен в ЦИПМ. Препраща към изложените по-горе (§§ 59-65) принципи и напомня, че неизпълнението на окончателно съдебно решение лишава гаранциите за справедлив процес от полезен ефект.

Твърдяното нарушение на чл. 13 във вр. с чл. 3 и чл. 5, § 1

155-157. Жалбоподателят твърди и че не е разполагал с ефективно правно средство, за да се оплаче от липсата на адекватна терапевтична грижа в затвора, както и за да бъде поправено нарушението на правата му по чл. 5, § 1 от Конвенцията. Съдът намира, че с оглед на заключенията, до които е стигнал относно възражението за неизчерпване на вътрешноправните средства за защита и оплакванията по членове 3 и 5, § 1, не е необходимо да разгледа отделно и това оплакване.

Твърдяното нарушение на чл. 34

158-163. Жалбоподателят поддържа, че италианските власти са нарушили гарантираното му от чл. 34 право на индивидуална жалба, като са се забавили да изпълнят постановената на основание чл. 39 от Правилника на Съда привременна мярка. Единствено държавата била отговорна за структурния проблем с липсата на места в ЦИПМ, сочена като оправдание за закъснението. Правителството се позовава

на причинените от ковид пандемията затруднения и на невъзможността жалбоподателят просто да бъде освободен, тъй като е бил опасен за обществото.

164-166. Съдът напомня, че целта на чл. 34 *in fine* е да гарантира ефективността на правото на индивидуална жалба и следователно намеренията или съображенията, които стоят в основата на забранено от тази разпоредба действие или бездействие, са от малко значение при преценката за спазването ѝ. Важното е дали положението, предизвикано от действието или бездействието на властите, е в съответствие с нея. Същото се отнася и за спазването на привременните мерки, тъй като Съдът ги посочва, за да осигури ефикасността на правото на индивидуална жалба. Следователно чл. 34 ще бъде нарушен, ако властите не предприемат всички разумно мислими стъпки, за да се съобразят с посочената от Съда мярка (*Paladi c. Moldova* [GC], n° 39806/05, §§ 87-88). Правителството трябва да докаже пред него, че я е изпълнило или, в изключителни случаи, че е съществувала обективна пречка да се съобрази с нея и че е предприело всички разумно мислими стъпки, за да преодолее пречката и да държи Съда в течение (пак там, §§ 91-92). Значително закъснение при изпълнението на привременната мярка, довело до риск жалбоподателят да понесе третирането, от което тя е целяла да го защити, представлява нарушение на задълженията на държавата по чл. 34 от Конвенцията (*M.K. et autres c. Pologne*, n° 40503/17 и др., §§ 237-238).

167-174. В настоящия случай властите са изпълнили мярката, но едва 35 дни след постановяването ѝ. Съдът констатира, че такова закъснение е голямо само по себе си и съвместимостта му с чл. 34 е под съмнение. По въпроса дали то е било оправдано от изключителни обстоятелства не намира за убедителни аргументите на правителството. Относно липсата на места в ЦИПМ напомня, че още през януари 2019 г. СИН е разпоредил незабавното настаняване на жалбоподателя в такъв център, т.е. властите са били наясно, че е наложително да му осигурят място в

подходяща институция далеч преди постановяването на привременната мярка. При липса на места в ЦИПМ, те са били длъжни да намерят друго подходящо разрешение, поради което Съдът не приема това за валидно оправдание. Що се отнася до локдауна в Италия през март 2020 г., правителството не е обяснило с какво той е усложнил намирането на място в ЦИПМ или друга институция или е забавил преместването на жалбоподателя, след като властите са знаели много преди обявяването му, че трябва да го преместят. Следователно, като се има предвид че привременни мерки се посочват само при изключителни обстоятелства, по-специално в случай на непосредствена опасност от непоправима вреда за жалбоподателя

(*Mamatkoulov et Askarov c. Turquie* [GC], n°s 46827/99, §§ 103-104 и 120), Съдът смята, че макар и в случая известно закъснение при изпълнението на привременната мярка да е приемливо при извънредно положение като локдауна, 35-дневно забавяне е все пак прекомерно. При липсата на друго оправдание той заключава, че закъснението е прекалено голямо и следователно италианските власти не са изпълнили задълженията, които имат по силата на чл. 34. Поради това е налице нарушение на тази разпоредба

3. ПРАВО НА СПРАВЕДЛИВ СЪДЕБЕН ПРОЦЕС

Съдът отхвърля като явно необоснована жалба по чл. 6 (право на справедлив процес), като приема, че макар и не изрично, първоинстанционният съд се е произнесъл по същество по основния аргумент на дружеството жалбоподател, а мотивите на касационната инстанция са ясни, поради което не може да се приеме, че не е отговорила на основните аргументи, поставени пред нея.

Решение по допустимостта [G I Service OOD v. Bulgaria \(no. 24697/14\)](#)

Неизпълнението на съдебните решения за освобождаване на жалбоподателя от затвора и за настаняването му в подходяща за неговите терапевтични нужди институция представлява нарушение на чл. 6, § 1 от Конвенцията в наказателния му аспект.

*Решение по делото [Sy c. Italie \(n° 11791/20\)](#)
Вж. по-горе раздел „[Право на свобода и сигурност](#)“*

Няма нарушение на правото на справедлив съдебен процес на жалбоподателя, на когото е била отказана входна виза по имиграционни съображение и поради

това не е могъл да присъства физически по време на съдебното заседание по молбата му за предоставяне на родителските права спрямо сина му, чиято майка е починала. Съдът съобразява, че жалбоподателят е имал адвокат, имал е възможност да подготви делото си и е участвал в заседанието чрез видео връзка.

Решение по делото [Jallow v. Norway \(no. 36516/19\)](#)

Фактите: Жалбоподателят е баща на G., роден през 2011 г., който е живеел с майка си К.Ж. в Норвегия. Жалбоподателят живее в Гамбия и се е развел с К.Ж. през 2003 г. През 2004 г. К.Ж. получава самостоятелно разрешение за пребиваване. G. е заченат през 2010 г., по време на пътуване на майка му до Гамбия, но е роден в Норвегия. Жалбоподателят никога не е бил в Норвегия, нито пък някога е имал родителски права по отношение на G. От раждането му през 2011 г. G. живее с майка си и брат си в Норвегия и се е срещал с баща си в Гамбия през 2015 г., когато К.Ж. води децата си на двуседмична почивка там.

След смъртта на К.Ж. през 2017 г. нейната сестра, живееща в Англия, и жалбоподателят завели дело пред норвежки съд всеки с искане да му бъдат предоставени родителските права над G. Жалбоподателят кандидатствал неуспешно за виза, която да му позволи да участва лично в съдебното производство.

Първоинстанционният съд отхвърлил и двата иска, приемайки, че и в двата случая съществува риск за G. да не бъдат полагани адекватни грижи. В решението се отбелязва, че G. не познава баща си, с когото се е виждал само веднъж и е говорил по телефона няколко пъти. Освен това жалбоподателят не бил проявил особен интерес да помогне на G. след смъртта на майка му.

Жалбоподателят и лелята на G. обжалвали решението, като бащата отново кандидатствал за виза. Висшият съд уведолил миграционните служби, че жалбоподателят е страна в съдебно производство и участието му по Skype не е най-оптималното участие, тъй като делото касае лични права. Въпреки това отново не била издадена виза, а съдът отказал да пренасрочи заседанието, преценявайки, че в интерес на G., който бил настанен в приемно семейство, е бързо да бъде постановено окончателно решение, което да му донесе стабилност, а от друга страна жалбоподателят щял да бъде представляван от адвокат и да участва по Skype.

Висшият съд потвърдил първоинстанционното решение. В мотивите си посочвал, че явно жалбоподателят не желае да полага ежедневни грижи за детето, а само да получи родителските права без яснота дали той ще се премести в Норвегия или детето в Гамбия, че няма да има никакви непосредствени практически последици за G., независимо дали на жалбоподателя са предоставени родителските права, и че това, което всъщност е важно, жалбоподателят да стане част от живота на сина си своевременно, по начин, който е полезен за детето. На първо място, това можело да стане чрез изпращане на снимки, проявяване на интерес към ежедневието на G. и присъствие, ако G. се интересува от контакт. Постепенно те биха могли да се опознаят по-добре. Този контакт не зависел

от това дали жалбоподателят има родителски права или не.

Решението:

По твърдяното нарушение на чл. 6 от Конвенцията

51-55. Жалбоподателят се оплаква, че производството не е било справедливо, тъй като не му е било позволено да присъства физически по време на съдебното заседание, било му е отказано да влезе в Норвегия с цел подготовка за заседанието и в тази връзка да се срещне лично с G., вещото лице, службата за закрила на детето и адвоката си. Така той е бил поставен в значително по-неблагоприятно положение спрямо лелята на детето.

56-58. Правителството твърди, че жалбоподателят не е имал абсолютно право да присъства физически в съдебното заседание. Посочва, че случаят се различава от този по делото *Karpenko v. Russia* (no. 5605/04), тъй като производството се е отнасяло до установяването, а не до прекратяването на родителските права. Подчертава също така, че Висшият съд е установил, че родителските способности на жалбоподателя не са били предмет на делото, тъй като той не е подал молба за предоставяне на ежедневните грижи за G. Що се отнася до участието на жалбоподателя в съдебните заседания чрез Skype, твърди, че това не го е поставило в по-неблагоприятна позиция, тъй като адвокатът му е присъствал лично и е давал съгласието си производството да продължи в случаите, когато е имало проблеми с връзката по Skype. Писмото на Висшият съд до миграционните служби, в което съдът е подчертал значението на личното участие на жалбоподателя, трябвало да се разглежда в светлината на факта, че към онзи момент не е било ясно, че жалбоподателят е подал молба само за родителските права, а не за поемане на ежедневните грижи за G.

59. Съдът повтаря, че принципът на състезателност и принципът на равнопоставеност изискват „справедлив баланс“ между страните: на всяка страна трябва да бъде предоставена разумна възможност да представи делото си при условия, които не я поставят в значително по-неблагоприятно положение спрямо нейния опонент. Въпреки това правата, произтичащи от тези принципи, не са абсолютни. В редица решения Съдът вече се е произнасял по конкретния случай, в който се дава предимство на висшия национален интерес, когато на дадена страна се отказва пълноценно състезателно производство. Договарящите държави се ползват с известна свобода на преценка в тази област.

60-61. В конкретния случай Съдът отбелязва, че контекстът на твърденията на жалбоподателя, свързани с несправедливост и неравнопоставеност на страните, по същество се състои в това, че му е била отказана входна виза за Норвегия. Освен това Съдът отбелязва, че решението да не се издаде виза на жалбоподателя е взето въз основа на съображения от обществен интерес, свързани по-специално с имиграционния контрол. Въпросът пред Съда обаче е дали при конкретните обстоятелства по делото съдебното заседание е било справедливо по отношение на жалбоподателя, като се има предвид, че не му е било разрешено да влезе в Норвегия, за да присъства физически. Съдът отбелязва, писмото на Висшия съд до миграционните служби, в което се обяснява, необходимостта от лично участие на жалбоподателя в заседанието, но също и промяната в становището на този съд, с оглед оценката на интересите на детето, факта, че жалбоподателят не желае да се грижи лично за G. и че ще бъде представляван от адвокат.

62-64. Съдът отбелязва, че тъй като физическото явяване на жалбоподателя вече не е било възможно, на практика Висшият съд е трябвало да избира между това да отложи делото за неопределен период от време или да улесни присъствието на жалбоподателя чрез видеовръзка. Изложените от този съд мотиви не дават основание на Съда да критикува избора му. На първо място, самият Висш съд подчертава отрицателните последици от отлагането на делото, а именно, че то е в противоречие с висшите интереси на G. Освен това, както Съдът е постановявал в различни контексти, явяването чрез видеовръзка само по себе си не е непременно проблематично, стига тази мярка във всеки конкретен случай да служи на легитимна цел и мерките да са съвместими с изискването за справедлив процес (вж. например, *mutatis mutandis*, *Dijkhuizen v. the Netherlands*, no. 61591/16, § 53).

65-69. В настоящия случай видно от мотивите на съдебното решение, личното явяване на жалбоподателя не е било от решаващо значение, защото съдът не е преценявал годността му да полага ежедневни грижи за детето. Съдът отбелязва и че адвокатът на жалбоподателя не е възразил, че те могат да комуникират поверително по време на заседанието; че всъщност, въпреки че от техническа гледна точка е било по-сложно за жалбоподателя например да се консултира с адвоката си във връзка с разпита на свидетелите, отколкото ако е бил в същата зала, той е имал широки възможности да представи делото си, т.е. макар априори другата страна да е била в по-благоприятно положение от него поради това, че тя е присъствала лично в заседанието, Съдът не намира, че използваното техническо решение го е поставило в някакво „съществено неблагоприятно положение“, както се изисква от практиката на Съда, за

да е налице нарушение на чл. 6 от Конвенцията в случай като настоящия, или че той не е имал разумна възможност да представи делото си пред съда. Що се отнася до аргумента, че жалбоподателят не е могъл да подготви адекватно делото си, тъй като не му е било разрешено да влезе в Норвегия, Съдът отбелязва, че експертните по делото са били предоставени преди заседанието и нищо не показва, че жалбоподателят не е могъл да общува с адвоката или с други лица по време на етапа на подготовка на делото, дори и да не е могъл да го направи лично. Освен това вещото лице е присъствало на заседанието и е бил на разположение за поставяне на допълнителни въпроси

70. Горните съображения са достатъчни, за да позволят на Съда да заключи, че не е налице нарушение на член 6 от Конвенцията.

По твърдяното нарушение на чл. 8 от Конвенцията

71. Жалбоподателят се оплаква, че отказът да му бъдат предоставени родителските права е в нарушение на правото му на семеен живот.

74-75. Съдът намира, че дори да се приеме, че е ограниченият контакт между баща и син би бил достатъчен, за да създаде де факто "семеен живот" по смисъла на член 8 жалбата е явно необоснована. С оглед заключението на Съда за липса на нарушение на правото на справедлив процес следва, че няма нарушение на процесуалните гаранции по чл. 8 от Конвенцията.

76-77. Що се отнася до решението по същество да не се предоставят на жалбоподателя родителските права за G., Съдът отбелязва, че връзката между жалбоподателя и G. към момента на обжалваното решение е била много

ограничена. Като изхожда от това, Съдът отбелязва, че Висшият съд мотивира решението си със съображения, които включват факта, че родителските права са отделен въпрос от установяването на контакт между жалбоподателя и G. - което Върховният съд изглежда наистина е смятал, че трябва да бъде направено - и че жалбоподателят, предвид разстоянието между него и G. и липсата на познания за него и неговото положение - не би имал квалификацията да участва във вземането на решения, които са от компетентността на лицето, което има родителски права, по начин, който би бил във висш интерес на G. Според Съда мотивите на съдебното решение са както релевантни, така и достатъчни и няма индикации, които да сочат, че националните органи не са преследвали най-добрите интереси на детето или не са успели да постигнат справедлив баланс между конкуриращите се интереси в случая.

Липсата на мотиви относно отхвърлянето или отказа да бъде разгледано наведено от жалбоподателя възражение или аргумент, който е от основно значение за изхода на спора, представлява нарушение на правото на справедлив процес, гарантирано от чл. 6 от Конвенцията.

Решение по делото [Melgarejo de Abellanos v. Spain \(no. 11200/19\)](#)

Фактите: След извършена проверка на доходите на жалбоподателя, данъчната агенция констатира, че той дължи данъци в размер на 180 021,94 евро за 1991 г., както и 228,90 евро за 1993 г. Жалбоподателят обжалвал акта пред Икономическия административен съд. С решение от 16 ноември 2001 г. задълженията за 1991 г.

били признати за недължими. След жалба на данъчните служби решението било отменено. На 28 март 2005 данъчните власти започнали действия по принудително изпълнение на дълга. Жалбоподателя заплатил дълга, ведно с неустойка за забава, както и законна лихва.

След заплащането жалбоподателят подал две отделни жалби за недължимо платени суми. Първата за главницата, втората за неустойката и лихвата. Съдът не разгледал първата жалба, но след обжалване тя била уважена, като съдът обявил решението на данъчните служби за нищожно и съответно плащането на задължението за недължимо. В паралелното производство, касаещо лихвата и неустойката, искането на жалбоподателя било отхвърлено от две съдебни регионални инстанции. С решение от 19 юни 2017 г. Audiencia Nacional¹ също отхвърлил жалбата на жалбоподателя. По възражението на жалбоподателя, че след като главницата е недължима, то и акцесорните задължения не следва да се плащат, съдът посочил, че „твърденията, изложени в този момент, е трябвало да бъдат направени в момента, в който данъкът е бил поискан или когато е било поискано плащането, т.е. след като данъците са били окончателно изчислени“. Последвалата жалба пред Върховния съд била оставена без разглеждане като недопустима. Паралелно жалбоподателят поискал от Audiencia Nacional отмяна на решението му поради нарушение на правото на справедлив процес. Молбата била отхвърлена. Жалбоподателят се обърнал към Конституционния съд,

¹ Национален съд, в чиято юрисдикция попадат делата, свързани с тежки престъпления, като тези срещу Короната, тероризъм, валутни престъпления, някои търговски престъпления, извършени в повече от един регион, трафик на наркотици, измами с храни и медицинските измами, извършени на национално ниво, както и международни престъпления, които са от компетентността на испанските съдилища.

твърдейки, че е нарушено правото му справедлив процес. Мотивите му били, че Audiencia Nacional се произнесъл по сходен казус на неговия с противоположно решение. Жалбата била оставена без разглеждане, тъй като не била от конституционно значение.

Решението:

По допустимостта:

24-26. Съдът приема, че оплакването не попада в обхвата на гражданскоправните аспекти на чл. 6. Приема, че попада в обхвата на наказателноправните му аспекти, въпреки че неплащането на данъци не е престъпление по националното право. Въпреки това, наложеното наказание е достатъчно сериозно, за да може оплакването да попадне в обхвата на чл. 6 и неговия наказателноправен аспект.

27-28. Жалбоподателят твърди, че Audiencia Nacional не се е съобразил с възражението му за акцесорния характер на неустойката и лихвата и поради тази причина не е обявил същите за недействителни. Заявява също, че сходни казуси са били разрешени от същия съд по различен начин, което създава правна несигурност. Твърди, че решението на Audiencia Nacional от 19 юни 2017 г. не е мотивирано. Правителството оспорва твърденията на жалбоподателя за нарушения на правото на справедлив процес.

29-30. Съдът напомня, че неговата задача не е да замества националните съдилища, чието задължение е да тълкуват вътрешното законодателство. Допуска принципната възможност за наличие на противоречиви съдебни решения, доколкото правораздаването се извършва от мрежа от териториални и родово различни съдилища. Извежда следните критерии, за да прецени дали е нарушено правото на справедлив процес. Първо, налице ли са дълбоки и

трайни противоречия в съдебната практика. Второ, съществува ли механизъм за преодоляването им и трето, приложен ли ефективно този механизъм. Съдът все пак отбелязва, че един от основните принципи на правото е този на правната сигурност. Постановяването на различни решение при сходна фактическа обстановка би нарушило този принцип.

31. Съдът напомня, че макар да не се изисква подробен отговор на всеки аргумент, посочен от жалбоподателя, съдебните и административните институции следва да изложат аргументите, които са от решаващо значение за взетото от тях решение по спора.

33-37. Съдът отбелязва, че страните не спорят, че Audiencia Nacional е постановил решения в полза на други жалбоподатели по дела със сходна фактическа обстановка. Напомня, че жалбоподателят не твърди, че решението противоречи на утвърдена съдебна практика по въпроса, или че е налице трайно противоречие в съдебна практика. Следователно единственият елемент, който би могъл да повдигне въпроса за правната сигурност, е различният резултат при тълкуването на конкретен правен въпрос. Предвид обстоятелството, че няма функцията да сравнява различните решения на националните съдилища, Съдът констатира, че не е налице трайна и непротиворечива практика. Следователно няма нарушение на принципна на правната сигурност и чл. 6.

38-40. Съдът отбелязва, че при подаването на жалбата си до Audiencia Nacional, жалбоподателят е навел нов аргумент, а именно, че главницата, върху която са начислени процесните лихви и неустойка, е обявена за недължима. Audiencia Nacional е повторил мотивите на предходните инстанции, но не обсъдил новото възражение. Не е дал обяснение защо, въпреки акцесорния характер на

задълженията, те са дължими и при нищожност на основния дълг.

41-42. Съдът счита, че възражението, касаещо акцесорния характер на лихвата и неустойката, е било от решаващо значение за изхода на делото. Това е видно и от решенията по сходни дела, където жалбите са уважени въз основа на този аргумент. Съдът напомня, че не е негова задача да определи дали претенциите на жалбоподателя са били основателни, или не. Приема обаче че възражението на жалбоподателя е било релевантно за спора и следвало да бъде обсъдено от националния съд. Поради значимостта му за изхода на делото е следвало да бъде изрично разгледано в мотивите на съдебния акт. Не става ясно дали възражението изобщо е разгледано, както и какви са били мотивите за отхвърлянето му, ако това се е случило.

43-44. С оглед гореизложеното, Съдът приема, че правото на жалбоподателя да получи мотивирано решение е било нарушено. Следователно е налице нарушение на чл. 6 от Конвенцията.

Забраната жалбоподателят да има свободен контакт със назначения му служебен адвокат преди и след разпитите по време на задържането му *incommunicado*, както и ограничението жалбоподателя да бъде подпомаган от адвокат по негов избор, без посочването на конкретни причини за това, са от такова естество, че накърняват справедливостта на последвалото наказателно производство, доколкото присъдата на жалбоподателя се основава на събрани доказателства вследствие на уличаващото го първоначално

самопризнание.

Решение по делото [Atristain Gorosabel v. Spain \(no. 15508/15\)](#)

Фактите: На жалбоподателя, заподозрян в участие в терористичната групировка ЕТА, била наложена от съд мярка задържане *incommunicado* – без право на комуникация и без право на избор на адвокат. Целта била да се предотврати препятстването на разследването, което било насочено към установяване местонахождението на експлозиви. На жалбоподателя бил назначен служебен защитник, с когото той нямал право да се среща насаме преди да бъде разпитан от полицията. По време на задържането *incommunicado* жалбоподателят бил разпитан на два пъти в присъствието на служебния си защитник, където направил уличаващи го самопризнания. Служебният адвокат направил няколко опита да се види с клиента си, преди и след двата разпита, но му било отказано.

На петият ден мярката задържане *incommunicado* била изменена и жалбоподателят се свързал с избран от него адвокат. Жалбоподателят бил осъден на 17 години лишаване от свобода за членство в терористична организация и притежание на експлозиви. Присъдата била мотивирана основно с показанията, дадени по време на задържането *incommunicado* и събраните въз основа на тях доказателства.

Решението:

Оплакването за нарушение на чл. 6 от Конвенцията

Жалбоподателят се оплаква, че задържането му *incommunicado* без възможност да избере адвокат, който да го представлява по време на разпитите пред разследващите органите, както и невъзможността да се съветва с назначения му служебно адвокат, нарушава правото му на справедлив

съдебен процес по чл. 6, § 1 и правото му да се защитава в наказателното производство като избере лично своя адвокат съгласно чл. 6, § 3 (с) от Конвенцията.

По същество на жалбата

33. Жалбоподателят твърди, че по време на разпитите е бил в уязвимо състояние, тъй като преди това е шофирал дълги часове и не е спал преди първия разпит в полицията. Също така твърди, че осигурената му служебна защита е била неефективна. Поспециално служебният адвокат не е имал достъп до материалите по делото, както и не е имал възможност да се среща с него преди или след разпитите в полицията.

35-39. Правителството изтъква, че на жалбоподателя е била осигурена правна помощ веднага след задържането му, въпреки че това не се изисква съгласно чл. 5 и са му били разяснени правата. Освен това, режимът на задържането е бил определен от съдебните органи, защото са били налице доказателства, сочещи за членство на жалбоподателя в терористичната организация ЕТА, както и че укривал огнестрелни оръжия и материали за приготвянето на експлозиви. Поради тази причина правителството счита, че режимът е бил оправдан по-специално, за да не може задържаният да извърши друго престъпление или да се стигне до укриването на конкретни доказателства, както и да му се попречи да установи връзка с адвокат, близък до терористичната организация. По-нататък правителството посочва, че първият разпит е проведен с изричното съгласие на жалбоподателя, както и в присъствие на служебния му адвокат, с когото е могъл да се съветва устно по време на разпита.

Преценката на Съда

40. Съдът припомня, че обхватът на правото на справедлив съдебен процес по

чл. 6, когато се касае за наказателно производство, не се ограничава само до съдебното производство, но разпростира обхвата си и по отношение на досъдебното производство. Наказателно обвинение съществува от първия момент, в който лицето е официално уведомено за твърдението, че е извършило престъпление, или от момента, в който положението му е съществено засегнато от действията, предприети в резултат на подозренията към него (вж. *Ibrahim and Others v. the United Kingdom* [GC], № 50541/08, § 249 и *Симеонови с/у България* [GC], № 21980/04, §§ 110-11). Поради тази причина чл. 6, § 3 може да има важно значение и преди съдебната фаза на наказателното производство, доколкото има сериозна вероятност да бъде накърнена справедливостта на съдебния процес. Гарантираните права по чл. 6, § 3 не са самоцелни, а функцията им е да гарантират справедливостта на наказателното производство като цяло.

41-45. Член 6 §, 1 изисква по правило достъпът до адвокат да бъде осигурен веднага след като е налице „наказателно обвинение“ и по-специално от момента на арестуването на заподозрения. Дори когато са налице непреодолими или важни причини, свързани с интересите на правосъдието, които могат по изключение да оправдаят отказа на достъп до адвокат, то такова ограничение – независимо от това как е мотивирано – не трябва да накърнява неоправдано правата на обвиняемия по чл. 6. Правото на защита по принцип ще бъде безвъзвратно накърнено, когато се постанови осъдителна присъда, основаваща се на изявленията на обвиняемия, направени пред полицейските органи, когато той не е имал право на достъп до адвокат. (вж. *Salduz v. Turkey* [GC], no. 36391/02, § 55-57; *Panovits v. Cyprus*, no. 4268/04, § 66). От съществено значение още от началните етапи на производството

лицето, обвинено в престъпление, което не желае да се защитава лично, да може да прибегне до правна помощ по свой избор (вж. *Martin v. Estonia*, no. 35985/09, §§ 90 и 93). Съдът последователно е постановявал, че националните власти трябва да се съобразяват с желанията на обвиняемия относно избора му на адвокат, но могат да не го правят, когато са налице релевантни и достатъчни основания да се счита, че това е необходимо в интерес на правосъдието (вж. *Vitan v. Romania*, no. 42084/02, § 59). Когато такива основания липсват, ограничаването на свободния избор на защитник би довело до нарушение на чл. 6, § 1 във връзка с § 3 (с), ако това се отрази неблагоприятно на защитата на жалбоподателя, като се има предвид производството като цяло. Когато липсват релевантни и достатъчни основания за отхвърляне или възпрепятстване на волята на обвиняемия относно избора му на адвокат Съдът следва да пристъпи към оценка на цялостната справедливост на наказателното производство.

46-51. Когато се оценява ефективността на защитата, осъществена от служебния адвокат е необходимо да се прецени какви са целите на безплатната правна помощ. Въпреки че чл. 6 § 3 (с) оставя на държавите избора на средствата, с които да гарантират, че правото на достъп до адвокат или неговото съдържание е гарантирано в техните съдебни системи, обхватът и съдържанието на това право следва да се определят в съответствие с целта на Конвенцията, а именно да се гарантират права, които са практически и ефективни. Назначаването на адвокат само по себе си не гарантира ефективността на помощта, която този адвокат може да окаже на обвиняемия, и за тази цел трябва да бъдат изпълнени минимални изисквания. По правило заподозрените трябва да могат да влязат в контакт с адвокат от момента, в който са задържани. Следователно трябва

да е възможно заподозреният да се консултира с адвоката си преди разпита (вж. *Brusco v. France*, no. 1466/07, § 54 и *A.T. v. Luxembourg*, no. 30460/13, §§ 86-87). Адвокатът трябва да може да се съветва с клиента си насаме и да получава поверителни инструкции (вж. *Lanz v. Austria*, no. 24430/94, § 50). Съдът е приел, че могат да бъдат наложени определени ограничения на контактите между адвокати и клиенти в случаи на тероризъм и организирана престъпност (вж. по-специално *Erdem v. Germany*, no. 38321/97, §§ 65 и следващи, и *Khodorkovskiy and Lebedev v. Russia*, № 11082/06 и 13772/05, § 627). Въпреки това привилегията, която се свързва с комуникацията между лишените от свобода и техните адвокати, представлява основно право на индивида и пряко засяга правото на защита. По тази причина Съдът е постановил, че основното правило за зачитане на поверителността на връзката между адвокат и клиент може да се дерогира само в изключителни случаи и при условие, че са налице адекватни и достатъчни гаранции срещу злоупотреба (вж. *M v. the Netherlands*, no. 2156/10, § 88).

52-54. В допълнение, при оценката на цялостната справедливост на производството, във всеки отделен случай трябва да се вземе предвид пълният набор от услуги, конкретно свързани с правната помощ: обсъждане на делото, организиране на защитата, събиране на оправдателни доказателства, подготовка за разпит, подкрепа за обвиняем в уязвимо положение и проверка на условията на задържане (вж. цитираното *A.T. v. Luxembourg*, § 64). При определянето на това дали производството като цяло е било справедливо, включително начинът на получаване на доказателствата, трябва да се вземе предвид дали е било спазено правото на защита.

55-56. Съдът подчертава, че в настоящия случай няма спор, че ограниченията в правото на защита произтичат от

действащите към онзи момент разпоредби на вътрешното законодателство. По-специално задържането *incommunicado* е било разпоредено от съдия следовател по искане на полицейските органи, за да се предотврати евентуално осуетяване на разследването, фокусирано предимно към претърсване на имоти, използвани от ЕТА, в които се предполагало, че се укриват експлозиви. Вследствие на решението на съда на жалбоподателя е назначен служебен адвокат, който присъствал по време на разпитите, когато жалбоподателят е направил самопризнания.

57-60. Съдът посочва, че назначаването на служебен адвокат, вместо адвокат, избран от самия обвиняем, не е достатъчно, за да обоснове нарушение на правото на справедлив съдебен процес. По-нататък Съдът отбелязва, че задържането на жалбоподателя *incommunicado* е разпоредено в изпълнение на обща законова разпоредба, без да се изследва спецификата на случая и да се изложат конкретни мотиви. Липсва индивидуална преценка на конкретните обстоятелства по делото към момента на вземане на съдебното решение. Практически, задържането е разпоредено въз основа на общи подозрения, че жалбоподателят е част от терористична организация. В това отношение Съдът подчертава, че националните съдилища не са обосנוвали необходимостта от това ограничение по какъвто и да било начин. Решението за налагане на мярката не доказва изобщо как интересите на правосъдието изискват жалбоподателят да не може да избере лично своя адвокат.

61-63. Когато няма убедителни причини, които да оправдаят ограничаването на правото на достъп до адвокат, Съдът трябва да приложи много строг контрол при оценката на справедливостта на производството. Липсата на такива причини натежава значително при оценката на цялостната справедливост на наказателното

производство и може да наклони везните в посока установяване на нарушение (вж. *Beuze v. Belgium* [GC], no. 71409/10, § 145).

64. Макар да липсва съдебна преценка за наличието на достатъчно основания да бъде ограничено правото на жалбоподателят на достъп до адвокат по негов избор, Съдът счита, че все пак трябва да бъде направена преценка дали съдебният процес е бил несправедлив като цяло.

66-69. Съдът отбелязва, че присъдата на жалбоподателя се основава отчасти на доказателства, получени в резултат на неговите изявления по време на задържането му. По-специално вследствие на изявленията му са открити взривни вещества. Макар и да са налице и други доказателства срещу жалбоподателя, Съдът не може да пренебрегне значителното въздействие на първоначалното признание на жалбоподателя върху последващото развитие на наказателното производство. В тази връзка Съдът посочва, че правителството не може да изтъкне никакви причини за наложеното ограничение освен съдържанието на националния закон. Той отбелязва също така, че съответната разпоредба е променена в действащия в момента НПК, като сега се изисква индивидуално съдебно решение за ограничаване на правото на задържаното лице да общува с адвокат, включително по време на задържане *incommunicado*. В тази връзка Съдът отново подчертава значението на етапа на разследването за подготовката на наказателното производство, тъй като доказателствата, събрани на този етап, определят рамката, в която обвинението в извършване на престъпление ще бъде разгледано в съдебния процес (вж. *Salduz*, цитирано по-горе, § 54).

70. Съдът отбелязва, че доказателствата, получени в резултат на изявленията, направени от жалбоподателя в полицейския участък, са съставлявали значителна част от

доказателствения материал, на който се е основавала присъдата. Съдът обръща особено внимание и на обстоятелството, че в съдебната фаза на процеса съдилищата не са обсъдили оплакванията на жалбоподателя относно ограничението да разговаря с назначения му адвокат преди и след провеждането на разпитите, въпреки многократните опити на адвоката. Не на последно място, националните съдилища не са взели предвид и обстоятелството, че вторият разпит на жалбоподателя се е провел, въпреки че служебният му адвокат изрично се е противопоставил на това.

71. В съответствие с това Съдът счита, че липсата на индивидуално решение от страна на съдия-следователя относно конкретните последици за жалбоподателя от невъзможността да има достъп до адвоката си преди разпитите, съчетана с липсата на подходящи коригиращи мерки по време на съдебния процес, е накърнила справедливостта на наказателното производство, образувано срещу жалбоподателя, разгледано като цяло, и е накърнила непоправимо правото му на защита, доколкото той не е могъл да получи съвет от своя представител.

72-73. В заключение, ограничението служебният адвокат да има възможността да разговаря с жалбоподателя преди и след разпитите, както и ограничението жалбоподателя да бъде подпомаган от адвокат по свой избор, без посочването на конкретни причини за това, са от такова естество, че накърняват справедливостта на последвалото наказателно производство, доколкото присъдата на жалбоподателя се основава на събрани доказателства вследствие на уличаващото го първоначално самопризнание. Следователно е налице нарушение на чл. 6 § 1 и § 3 (с) от Конвенцията

4. ПРАВО НА ЗАЧИТАНЕ НА ЛИЧНИЯ И СЕМЕЕН ЖИВОТ

Българското законодателство, което урежда използването на тайно наблюдение, особено по начина, по който се прилага на практика, не съответства на изискването за качество на закона по смисъла на Конвенцията и не е в състояние да ограничи прилагането на СРС-та само до необходимото в едно демократично общество. Законодателството, регламентиращо задържането и достъпа до трафични данни, не е в съответствие с изискванията относно качеството на закона по смисъла на Конвенцията и не ограничава тези мерки само до необходимото. Съдът установява нарушения на правото на зачитане на личния живот и кореспонденцията по отношение на жалбоподателите – две физически и две юридически лица.

Решение по делото [Ekimdzhiev and Others v. Bulgaria \(no. 70078/12\)](#)

Жалбата за нарушение на правото на семеен живот на жалбоподател, чиято молба за предоставяне на родителските права спрямо сина му, чиято майка е починала е била отхвърлена е явно необоснована, тъй като изложените от съда мотиви са както релевантни, така и достатъчни и няма индикации, които да сочат, че националните органи не са преследвали най-добрите интереси на детето или не са успели да постигнат справедлив баланс между конкуриращите се интереси в случая.

Решение по делото [Jallow v. Norway \(no. 36516/19\)](#)

Вж по-горе раздел „[Право на справедлив съдебен процес](#)“

5. СВОБОДА НА ИЗРАЗЯВАНЕ, НА СЪВЕЩТА И НА РЕЛИГИЯТА, НА СЪБРАНИЯТА И НА СДРУЖАВАНЕ

Неоправданото и непропорционалното налагане на санкции на журналист за негови изказвания пред Парламента по теми от обществен интерес, представлява нарушение на свободата на изразяване. Подобни действия на националните власти могат да имат силно рестриктивен ефект по отношение на участието на гражданите в обществени дебати. Съдът приема, че репутацията и доброто име на юридическите лица не се ползват със същата протекция, както тези на физическите лица.

Решение по делото [Freitas Rangel v. Portugal \(no. 78873/13\)](#)

Фактите: Жалбоподателят е популярен журналист в Португалия. През февруари 2010 г. бил поканен да участва в заседание на Комисията по етика, общество и култура в Парламента относно свободата на словото и медиите в страната. Пред Комисията жалбоподателят заявил, че конкретни журналисти не спазват журналистическите стандарти, обърнал внимание на това, че политическата и съдебната система използвали журналисти, за да постигат политически цели. На излизане от изслушването жалбоподателят заявил пред друг журналист, че магистрати изнасят конфиденциална информация на определени журналисти. Впоследствие изявленията на жалбоподателя били широко отразени в медиите.

По жалби на професионалното сдружение на съдиите и на професионалната сдружение на прокурорите за обида на

юридическо лице срещу жалбоподателя било образувано наказателно производство. Жалбоподателят бил намерен за виновен и му била наложена глоба в размер на 6000 евро. Бил осъден и да заплати по 25 000 евро на всяка организация за причинени неимуществени вреди.

Решението:

Оплакването за нарушение на чл. 10 от Конвенцията

41-43. Жалбоподателят твърди, че осъждането му нарушава правото му на свободно изразяване, гарантирано в чл. 10 от Конвенцията. Заявява, че е изразил становище по теми от обществен интерес. Твърди, че изявленията му са направени по повод дебат в Парламента. Също така според него размерът на обезщетението, което е осъден да заплати, цели постигането на възпиращ ефект върху свободата на изразяване.

44-45. Според Правителството националният съд е преследвал легитимна цел, а именно защита на честта и репутацията на двете организации. Освен това жалбоподателят не е защитил твърденията си с конкретни факти. По отношение на размера на обезщетенията, се твърди, че той е пропорционален на причинените вреди.

46-48. Съдът отбелязва, че страните не спорят, че осъждането на жалбоподателя за негови изказвания в Парламента се квалифицира като намеса по смисъла на чл. 10, § 2. Констатира, че подобен вид намеса е предвидена в националното законодателство, каквото изискване се

съдържа в чл. 10, § 2. По повод наличието на следващата предпоставка – наличието на легитимна цел, отбелязва, че намесата на държавните власти е преследвала такава цел, а именно защита на общественото доверие в съдебната система и нейния авторитет. Остава да се изясни дали наложените ограничения на свободата на изразяване на мнение са „необходими в демократичното общество“.

49-50. Съдът напомня, че чл. 10, § 2 не допуска съществени ограничения на политическите изказвания и дебатите по теми от обществен интерес. Съответно подобни изказвания се ползват с високо ниво на защита и властите разполагат с по-ограничени възможности за ограничаването им.

51-53. Следва да се прави разграничение между констатиране на факти и изразяване на мнение, тъй като фактите могат да бъдат доказани, докато правилността на мнението не подлежи на доказване. Според Съда поставянето на изискване за доказването на правилността му нарушава свободата на изразяване. Все пак всеки конкретен случай следва да се изследва сам за себе си, като се извърши проверка доколко мнението се основава на факти. Напомня, че следва да се вземе предвид и обстоятелството, че мерките взети от властите могат да откажат гражданите от участие в обществени дебати. Съдът също така отбелязва, че защитата на репутацията на юридическите лица няма същият обхват като защитата на репутацията или правата на физическите лица.

54-56. Съдът отбелязва, че темите, по които се е изказал жалбоподателят, са част от политически дебат. Изказванията му са направени в Парламента и пред журналист веднага след заседанието. Двете организации имат висока репутация и са добре познати професионални организации.

57-58. Съдът приема, че изказванията на жалбоподателя представлява негово лично мнение, правилността, на което не подлежи на доказване. Единственото фактическо твърдение е, че двете организации споделят конфиденциална информация с журналисти. Според Съда на това твърдение следва да се гледа като на генерализация, а не като на твърдение за конкретен случай. Поради тази причина може да се разглежда като обществена критика, насочена срещу действията на съдебната власт, в чиято основателност жалбоподателят е бил уверен. Освен това в настоящия случай е наложително да се вземе предвид контекстът, в който жалбоподателят е направил изказването си, а именно пред парламентарна комисия, занимаваща се точно със свободата на изразяване и въздействията върху нея.

59-60. Съдът подчертава, че съгласно практиката му политическите речи се ползват със специална закрила. Предвид обстоятелството, че той е изразил вижданията си пред Парламента, то жалбоподателят следва да се ползва от тази защита. Приема, че националният съд не е изследвал в пълнота принципите на свободата на словото.

61. Съдът обръща внимание и на санкциите, които жалбоподателят е понесъл. Приема, че сумите, които е бил осъден да заплати са били непропорционални на всички потенциални вреди, причинени на двете сдружения. Съдът счита, че толкова строги санкции могат да имат рестриктивен ефект върху свободата на изразяване на мнение от лица, които участва в обществени дебати.

62-63. Съдът стига до заключението, че националните съдилища не са представили релевантни и достатъчни причини, за да оправдаят намесата в правото на свободно изразяване на жалбоподателя. Следователно е налице нарушение на чл. 10 от Конвенцията.

Съдът отбелязва, че нито националните органи, нито съдилищата, нито правителството са представили съществено правно основание за отказа на властите да предоставят на жалбоподателя – журналист и редактор – достъп до информация от обществен интерес, свързана с въздействието върху околната среда и общественото здраве на радарна станция. Намесата в правото на жалбоподателя да получава и разпространява информация не е била „предвидена от закона“ в нарушение на чл. 10 от Конвенцията.

Решение по делото [Rovshan Hajiyev v. Azerbaijan \(nos. 19925/12 and 47532/13\)](#)

Фактите: Жалбоподателят е журналист и редактор на вестник. Той изпратил запитвания до Министерството на здравеопазването и до Министерския съвет за информация относно въздействието върху околната среда и общественото здраве на радарната станция в Габала - съветски военен радар за ранно предупреждение, разположен на територията на Азербайджан. След разпадането на Съветския съюз тази станция става собственост на Азербайджан, но до закриването ѝ през 2012 г. се експлоатира от Русия по силата на договор за наем. Жалбоподателят питал най-вече дали Комисията, назначена за извършване на оценка на въздействието, все още е активна и искал копия от изготвените от нея доклади. Министерството на здравеопазването отговорило, че Комисията е изготвила едни доклад, който е бил предаден на Министерския съвет. От своя страна МС изобщо не отговорило на искането на жалбоподателя. Тъй като не му била предоставена исканата информация, жалбоподателят завел две отделни съдебни

производства срещу посочените органи, но исквете му били отхвърлени. По отношение на отказа на МЗ съдилищата приели, че тъй като министерството вече не разполагало с доклада, то било изпълнило задълженията си по Закона за достъп до информация, като е информирало жалбоподателя за този факт. По делото срещу МС съдилищата приели, че Законът за достъп до информация не изисква разкриването на доклади, създадени от комисии с конкретна цел.

Решението:

Твърдяно нарушение на чл. 10 от Конвенцията

39-41. Жалбоподателят се оплаква, че отказът на достъп до търсената от него информация от съответните държавни органи е нарушил правото му на достъп до информация от обществен интерес по чл. 10 от Конвенцията. Правителството не повдига възражения по отношение на допустимостта на жалбата, освен че твърди, че тя е частично неоснователна по същество. Жалбоподателят обосновава приложимостта на чл. 10 с обстоятелството, че поисканият достъп до държавно съхранявана информация е бил от съществено значение за упражняването на правото му на свобода на изразяване.

42-45. Съдът отбелязва, че двете искания, подадени от жалбоподателя до два различни държавни органа, се отнасят до достъп до една и съща информация, съхранявана от държавата, свързана с оценката на въздействието на радарната станция в Габала върху околната среда и общественото здраве, и като такива следва да се считат, че представляват по същество едно и също искане за информация. Съдът подчертава, че чл. 10 не предоставя на лицето право на достъп до информация, съхранявана от публичен орган, нито задължава властите да предоставят такава информация. Такова право или задължение

обаче може да възникне, когато достъпът до информацията е от съществено значение за упражняването на „свободата да се получава и разпространява информация“, и когато отказът представлява намеса в това право (вж. *Magyar Helsinki Bizottság v. Hungary* [GC] № 18030/11, § 156). При преценката на този въпрос Съдът разглежда случая в светлината на конкретните обстоятелства и като взема предвид следните критерии: а) целта на искането за информация; б) естеството на търсената информация; в) ролята на заявителя; и г) дали информацията е била готова и налична (съгласно принципите, заложиени в *Magyar Helsinki Bizottság*, цитирано)

46-48. Съдът отбелязва, че в процесния период жалбоподателят е бил журналист и редактор и изрично е уведомил съответните държавни органи, че въпросната информация му е необходима в качеството му на журналист, за да анализира и отразява въпросите, свързани с въздействието на радарната станция в Габала върху околната среда и общественото здраве. Поради това Съдът приема, че исканата информация е била от съществено значение за изпълнението на професионалните му задължения като журналист.

49-51. В заключение Съдът приема, че търсената от жалбоподателя информация, която е била готова и налична, е представлявала въпрос от обществен интерес. Достъпът до тази информация е бил от съществено значение за жалбоподателя като журналист, за да упражни правото си да получава и разпространява информация и следователно чл. 10 е приложим.

52-53. Жалбоподателят е категоричен, че не са съществували валидни законови основания за отказа на властите да предоставят достъп до исканата информация. Той изтъква, че съдържанието на доклада не попадало в нито една от категориите информация с ограничен

достъп. Ако органите не били оповестили публично съдържанието на доклада доброволно по силата на Закона за достъп до информация, те били законово задължени да предоставят достъп при поискване. Жалбоподателят обвинява националните съдилища в неправилна фактическа и правна оценка на случая, като по-специално отбелязва погрешно тълкуване на Закона за достъп до информация при обосноваване на бездействието на Министерския съвет.

54. Обратно, правителството поддържа, че националните съдилища правилно са заключили, че Министерството на здравеопазването е „изпълнило“ искането на жалбоподателя, като е отговорило на писмото му. То изтъква, че тъй като Комисията е била създадена от президента, в крайна сметка докладът е трябвало да бъде представен на президента. По този начин правителството твърди, че в този случай президентът е бил „собственик на информацията“, а не Министерският съвет. То твърди, че въпреки че докладът е бил представен от Комисията на Министерския съвет „в съответствие с йерархичната система“, Министерският съвет не би могъл да се счита за собственик на информацията. Поради това правителството изтъква, че националните съдилища правилно са отхвърлили жалбите на жалбоподателя.

55-59. Съдът напомня, че възможността му да проверява спазването на вътрешното право е ограничена и че тълкуването и прилагането на вътрешното право е отговорност преди всичко на националните органи, особено на съдилищата. Той може да се намеси само за да гарантира, че последиците от вътрешното тълкуване са съвместими с Конвенцията, освен ако тълкуването не е произволно или явно необосновано. При оценката на законосъобразността на намесата в конкретния случай Съдът разглежда както самия текст на съответния закон, така и

начина, по който той е бил приложен и тълкуван от националните органи и съдилища. Той отхвърля аргумента на правителството, че информацията е трябвало да бъде поискана от президента, предвид липсата на подкрепа в съответното вътрешно право или практика. Съдът критикува националните съдилища и за това, че не са разгледали адекватно въпроса дали отговорът на МЗ е бил в съответствие с разпоредбата на Закона за достъп до информация, която гласи, че ако органът не разполага с информацията, той трябва да препрати искането до съответния „собственик на информация“. Съдът критикува министерството, че не е информирало жалбоподателя за това.

60-63. Въпреки горното жалбоподателят самостоятелно е подал искане до Министерския съвет за копие от доклада, но не получава отговор. Съдът отбелязва, че Законът за достъп до информация е изисквал отказът за предоставяне на достъп до информация да бъде мотивиран, в писмена форма и да бъде съобщен на заявителя. Липсата на отговор от страна на Министерския съвет изглежда е явно нарушение на това изискване.

64-67. В заключение Съдът приема, че отказът на достъп до исканата информация не е извършен в съответствие с процедурните изисквания на вътрешното право. Съдът отбелязва, че нито националните органи, нито съдилищата, нито правителството са представили съществено правно основание за този отказ. Следователно намесата не е била „предвидена от закона“ и съответно Съдът намира нарушение на чл. 10 от Конвенцията.

С оглед заключението си по чл. 10 Съдът не намира за необходимо да се произнася по оплакването на жалбоподателя по чл. 6, че съдилищата не са оценили адекватно аргументите му в светлината на националното законодателство.

Член 11 защитава както работниците, така и синдикатите. Профсъюзът може да избира да членува във Федерацията и Федерацията е свободна да приеме съюза.

Работата в затвора не може да се сравнява с трудовата заетост. Основната цел е рехабилитация и ресоциализация, насочена към реинтеграция и работата е задължителна. Член 11, § 2 не изключва никоя професионална група от обхвата на този член, но профсъюзната свобода е трудна за упражняване в затвора. Към момента обаче липсва консенсус сред държавите членки относно свободата на сдружаване на затворниците, поради което Съдът заключава, че не е налице нарушение на чл. 11 от Конвенцията.

Решение по делото [Yakut Republican Trade-Union Federation v. Russia \(no. 29582/09\)](#)

Фактите: Жалбоподател е неправителствената организация Федерация на профсъюзите на Якутската република. Затворници от наказателна колония № 7 учредили тайно от администрацията на затвора профсъюз за защита на трудовите им права, който кандидатствали и бил приет за член на Федерацията на профсъюзите. Вследствие на законодателни промени било прието, че затворниците не могат да бъдат учредители или членове на обществени сдружения. Прокуратурата обявила профсъюзът на затворниците за незаконен и изисквала Федерацията да изключи съюза от членовете си. Жалбоподателят отказал. По искане на прокуратурата съдът разпоредил Федерацията да изключи профсъюза на

затворниците от членовете си, което решение било изпълнено.

Решението:

Оплакването за нарушение на чл. 11 от Конвенцията

Жалбоподателят се оплаква, че е налице нарушение на чл. 6 и чл. 11 от Конвенцията относно законово ограничение върху сдружаване на затворници, като жалбата подлежи на разглеждане само по чл. 11 от Конвенцията.

По допустимостта на жалбата

22-27. Правителството посочва, че жалбата е недопустима на пет основания. Първо, че не е в приложното поле на ЕКПЧ (*ratione materiae*), тъй като съгласно практиката на Съда затворниците нямат свобода на сдружаване. Второ, с оглед качеството на жалбоподателя (*ratione personae*) липсва правен интерес, тъй като решението засяга профсъюза на затворниците, а не Федерацията. Трето, жалбата е анонимна, тъй като не включва имената на членовете на съюза. Четвърто, жалбоподателят не е изчерпал вътрешноправните средства за защита, тъй като е могъл да поиска от Конституционния съд да отмени законовите разпоредби. На последно място, жалбата е явно необоснована.

29-33. Съдът посочва, че посочената съдебна практика от правителството не подкрепя твърденията му. Съдът приема, че жалбата е в приложното поле на ЕКПЧ, като повтаря, че съгласно чл. 11, пар. 1 от Конвенцията правото на сдружаване в профсъюзи е една от формите на сдружаване и че параграф 2 не изключва нито една професионална група от обхвата на тази разпоредба. По отношение на правния интерес, Съдът повтаря, че чл. 11 защитава както работниците, така и синдикатите (вж. *The National Association of Teachers in Further and Higher Education v. the United Kingdom*, no. 28910/95). Както

работникът е свободен да избере съюза, така и съюзът е свободен да избере своите членове (вж. *Associated Society of Locomotive Engineers and Firemen (ASLEF) v. the United Kingdom*, no. 11002/05, § 39). Така Федерацията е свободна да приеме съюза като свой член. Жалбоподател е Федерацията, а не нейните членове или членовете на съюзите. Що се отнася до изчерпването на вътрешноправните средства за защита, Съдът счита, че Конституционният съд не представлява средство за защита, което трябва да бъде изчерпано (вж. *Abramyan and Yakubovskiye v Russia* (dec.), nos. 38951/13 and 59611/13, §§ 97-100). Съдът намира, че жалбата не е необоснована и не е налице друго основание за недопустимост съгласно чл. 35 от Конвенцията, поради което намира жалбата за допустима.

По основателността на жалбата

34-35. Жалбоподателят твърди, че администрацията на затвора съзнателно е попречила на профсъюзно сдружаване. Според правителството правото на хората да създават и да членуват в профсъюзи произтича от свободата им да се разпореждат със своята работна сила и да избират своята работа, докато за затворниците работата е тяхно законово задължение и част от наказателния им режим. Извършваната работа се санкционира от публичното право, като те не сключват трудови договори.

36-38. Според Съда разпореждането на Якутския съд, с което жалбоподателят е задължен да изключи профсъюза, ограничава правата на жалбоподателя по чл. 11 от Конвенцията, ограничението е предписано в закона и преследва легитимна цел - правото на затворниците да създават и да членуват в профсъюзи може да бъде ограничавано от съображения за сигурност, по-специално за предотвратяване на престъпления и безредици (вж., *mutatis*

mutandis, *Hirst v. the United Kingdom (no. 2)* [GC], no. 74025/01, § 69).

39-43. Съдът повтаря, че затворниците продължават да се ползват от всички основни права и свободи, гарантирани от Конвенцията, с изключение на правото на свобода, като законно наложеното лишаване от свобода изрично попада в обхвата на чл. 5 от Конвенцията. Съдът също така повтаря, че синдикалната свобода е съществен елемент от социалния диалог между работници и работодатели и следователно важен инструмент за постигане на социална справедливост и хармония (вж. *Sindicatul „Păstorul cel Bun“ v. Romania* [GC], no. [2330/09](#), no. 2330/09, § 130). Демократичното общество може да налага ограничения на профсъюзите само по убедителни и наложителни причини, прилагайки стандарти, които са в съответствие с принципите, въплътени в Конвенцията. С оглед на чувствителния характер на социалните и политически въпроси, договарящите се държави се ползват с широка свобода на преценка за това как могат да бъдат осигурени синдикалната свобода и защитата на професионалните интереси на синдикалните членове (вж. *Sindicatul „Păstorul cel Bun“*, цитирано по-горе, § 133). Конвенцията не дефинира точно понятието „професионален съюз“ освен общото указание, че това е асоциация, създадена с цел защита на интересите на своите членове. Повечето от случаите, разгледани от Съда, са засягали служители и, по-широко, лица в „трудова правоотношения“ (вж. *Manole and „Romanian Farmers Direct“ v. Romania*, no. 46551/06, § 59).

44-48. В случая Съдът е съгласен, че работата в затвора не може да се сравнява с трудовата заетост. Основната цел е рехабилитация и ресоциализация, насочена към реинтеграция и работата е задължителна (вж. *Stummer v. Austria* [GC],

no. 37452/02, §§ 93-94). И макар че Конвенцията има за цел да гарантира права, които са практически и ефективни може да се окаже трудно синдикалната свобода да бъде упражнявана в условията на лишаване от свобода. Съдът отново посочва, че Конвенцията е „жив инструмент“ и развитието в тази област може в някакъв момент в бъдеще да наложи разширяване на обхвата на профсъюзната свобода за работещите затворници, особено ако те работят за частен работодател. На този етап обаче Съдът констатира липсата на консенсус сред държавите членки на Съвета на Европа да се даде на чл. 11 тълкуването, застъпвано от жалбоподателя и заключава, че разпореждането на националните съдилища към Федерацията жалбоподател за изключване на съюза на работещите затворници не е надхвърлило свободата на преценка, с която разполагат властите и че следователно ограничението е било необходимо в едно демократично общество по смисъла на чл. 11, § 2. Съответно не е налице нарушение на чл. 11 от Конвенцията.

По принцип стачните действия са защитени от чл. 11 само доколкото са организирани от синдикални структури и действително – а не предполагаемо – представляват част от синдикалната дейност. Жалбоподателите не могат да се позоват на свободата на сдружаване, тъй като уволнението им не се е основавало на участие в организирана от синдикат акция, отстояване на трудови права като част от дейността на синдикат, напускане на определен синдикат или решение да не се присъединят към определен синдикат.

Решение по допустимостта по делото [Bariş et autres c. Turquie \(n° 66828/16 и 31 дргуи\)](#)

Фактите: Жалбоподателите работели в заводите на дружеството *Ford Otomotiv* в Коджаели. През 2015 г. те участвали в протестните действия на няколко хиляди негови работници срещу колективния трудов договор, сключен между Синдиката на турските работници в металургичната индустрия *Türk Metal*, в който членували, и Съюза на индустриалците в металургията, към който принадлежал работодателят им. Според протестиращите *Türk Metal* защитил интересите на работодателя им, а не техните. Около 4 000 работници напуснали този синдикат и 1 000 – 1 500 от тях се присъединили към друг. Протестът бил проведен паралелно със стачните действия на работници от същия сектор в Бурса.

Жалбоподателите били сред 550-те участници в протестните действия, които прекратили работа в течение на цялата акция. Дружеството уволнило 50 от тях, в т.ч. и жалбоподателите, поради неявяване на работа без разрешение или уважителна причина. Уволнените сезирали съответните трудови съдилища, които ги възстановили на работа и им присъдили обезщетения. Приели, че става въпрос за мирни и демократични протестни действия, част от обща стачка в сектора, и че истинската причина за уволнението е била присъединяването на 47 от 50-те работници към друг синдикат, като работодателят целял да накара напусналите синдиката *Türk Metal* да се върнат в него; всъщност стачните действия били протест срещу липсата на действително право на работниците да се сдружават и да членуват в избран от тях профсъюз и срещу упражнявания от работодателя натиск в това отношение. Съдилищата заключили, че уволнението се дължи на синдикална дейност и че работодателят е нарушил задължението си за равно третиране на работниците. По жалба на дружеството Касационният съд отменил тези решения, като приел, че предмет на действията е бил сключеният колективен трудов договор и че според повечето изслушани работници те са били насочени срещу синдиката, а не срещу условията на труд, а онези, които заявили, че са протестирали против лошите условия на труд, не посочили какви именно са те; че не се касае за законна стачка вследствие на възникнал в процеса на колективно

договаряне конфликт по смисъла на закона; че макар и работодателят да нарушил задължението си за равно третиране, като уволнил само 50 от 550-те прекратили работа участници в протестните действия, уволнението било правилно поради незаконното неявяване на работа. Жалбоподателите сезирали Конституционния съд, който обявил индивидуалните им конституционни жалби за недопустими. Оплакванията, свързани с правото на справедлив процес и правото на стачка, както и с твърдяната дискриминация, приел за явно необосновани, а оплакването относно правото на труд – за несъвместимо *ratione materiae* с разпоредбите на Конституцията.

Решението:

35-37. Жалбоподателите се позовават на чл. 11 от Конвенцията и се оплакват, че синдикалните им права не са били зачетени, тъй като са били уволнени поради участието им в стачка и исканията им за възстановяване на работа и за обезщетение са били отхвърлени. Поддържат, че уволнението с цел да се въздейства разубеждаващо на останалите работници и да се попречи на отстояването на легитимни трудови искания е несъвместимо със задължението за равно третиране при прекратяването на трудовите договори. Съдът съединява жалбите за общо разглеждане поради сходството им.

38-40. Правителството повдига възражения по допустимостта на жалбите, първото от които е, че са несъвместими *ratione materiae* с разпоредбите на Конвенцията. В това отношение то поддържа, че съгласно практиката на Съда профсъюзните членове имат право позицията на техния синдикат в защита на интересите им да бъде изслушана, но чл. 11, § 1 оставя на всяка държава свободен избор на средствата и широка свобода на преценка по въпроса какви точно възможности трябва да бъдат предоставени на синдикатите за тази цел. В случая нямало спор, че синдикатът *Türk Metal* е бил в състояние да извършва разнообразни дейности и никой не твърдял, че работодателят или властите са игнорирали предприетите от него действия. Въпреки че членували в синдикат обаче,

работниците осъществили акция без съгласието на колективен субект. Според правителството фактът, че в практиката си Съдът свързва признаването на правото на стачка със свободата на сдружаване (в професионален съюз), неизбежно означава да се приеме, че Конвенцията не гарантира на работниците правото да прибегват до спонтанни стачки, т.е. такива, които не са разрешени и организирани от синдикатите. Следователно случаят не попадал в приложното поле на чл. 11.

41-43. Съдът отбелязва, че правителството окачествява спорните колективни действия като „незаконна“ или „спонтанна“ стачка, а според жалбоподателите искането на работници да се ползват от подходяща работна среда, зачитаща свободата им да изберат професионален съюз, не може да се приравнява на незаконна стачка или безпричинно отсъствие от работа. При тези обстоятелства Съдът трябва преди всичко да се произнесе дали разглежданата акция попада в приложното поле на чл. 11, т.е. да отговори на релевантния въпрос, който не е дали индивидуалните работници, извън рамките на организирани от професионален съюз действия, имат по силата на националните или международни норми правото да инициират стачка или да участват в нея, а дали такова право влиза в приложното поле на чл. 11.

44-46. Съдът напомня, че чл. 11 охранява свободата трудовите интереси на членовете на даден професионален съюз да бъдат защитавани чрез негови колективни действия, чието провеждане и развитие договарящите държави трябва както да позволяват, така и да правят възможни (*Demir et Baykara c. Turquie* ([GC], n° 34503/97, § 140). Член 11, § 1 гарантира на профсъюзните членове право позицията на техния синдикат в защита на интересите им да бъде изслушана, но оставя на всяка държава избор на средствата за тази цел. Изискването на Конвенцията е законодателството да позволява на синдикатите, при условия, които не противоречат на чл. 11, да се борят за защита на правата на членовете си (*Sindicatul « Păstorul cel Bun » c. Roumanie* [GC], n° 2330/09, § 134, и *Tek Gıda İş Sendikası c. Turquie*, n° 35009/05, § 32).

Съгласно постоянната практика на Съда, по принцип стачките са защитени от чл. 11, но той смята, че защитената от тази разпоредба стачка е инструмент, с който разполагат синдикатите, и никога не е приемал, че стачка, която е проведена не от синдикат, а от негови членове или от лица, които не са профсъюзни членове, също може да се ползва от защитата на чл. 11 (вж. по-специално *Karaçay c. Turquie*, n° 6615/03, и практиката, обобщена в решението по допустимостта по делото *Association of Academics c. Islande*, n° 2451/16, §§ 24-27). Всички посочени дела са се отнасяли за проведени от синдикат стачни действия или действия на забавяне на работата, които могат да бъдат приравнени на стачка (вж. по въпроса *Dilek et autres c. Turquie*, n° 74611/01 и 2 др.). „С други думи, по принцип стачните действия са защитени от чл. 11 само доколкото са организирани от синдикалните структури и считани като действително – а не просто предполагаемо – представляващи част от синдикалната дейност.“ Съдът констатира и че съгласно практиката на Европейския комитет за социални права, запазването на правото да се започне стачка за синдикатите е в съответствие с чл. 6, § 4 от Европейската социална харта, стига учредяването на синдикат да не е свързано с прекомерни формалности².

47-50. Съдът отбелязва, че в случая Касационният съд не се е съгласил с преценката на първоинстанционните съдилища относно „действителната“ цел на уволнението на жалбоподателите. Конституционният съд също е приел, като се е позовал и на практиката на Съда, че макар правото на стачка да е част от правото на работниците да се организират, в случая прекратяването на трудовите им договори не го е засегнало, тъй като спорните действия не са били организирани от синдиката в защита на интересите им и някои от тях са го напуснали в течение на акцията, поради което тя не може да бъде приравнена на синдикална дейност.

² Цитираните в частта на решението относно приложимото международно право заключения 2004 г., Швеция, и 2014 г., Германия.

51-53. Съдът констатира и че пред него жалбоподателите твърдят нарушение на гарантираното им от чл. 11 право вследствие на уволнението им „за участие в стачка“, т.е. не поддържат, че са били уволнени заради желанието им да напуснат синдиката *Türk Metal* и да се присъединят към друг. Иначе казано, условията за членуване в професионалния съюз не са били предмет на акцията. Във всеки случай фактите по делото, както са установени от Касационния съд, не позволяват подобно заключение. Освен това жалбоподателите не оспорват, че не са спазили предвидените от националното право процедури за провеждане на колективни действия, организирани от синдикат. Съдът отбелязва и че от представените по делото документи не става ясно дали и кога те са напуснали *Türk Metal* и са се присъединили към друг синдикат, както са направили част от работниците. Всички предприети от работодателя мерки са били във връзка с отказа на работниците да започнат отново работа, а не поради членуването или нечленуването в определен синдикат. Следователно наличието или липсата на възможност жалбоподателите да напуснат даден синдикат и да се присъединят към друг не изглежда да е предмет на спора. Според установените от Касационния съд факти, тяхното уволнение се е основавало на участието им в стачка, която не е част от синдикална акция, а не на желанието им да напуснат синдиката си и да се включат в друг.

54-56. Съдът намира, че жалбоподателите не могат да се позоват на защитено от чл. 11 право в рамките на свободата на сдружаване, тъй като съгласно доказателствата по делото не са били уволнени поради участие в организирана от синдиката акция или поради отстояване на трудови права като част от дейността на синдиката, или поради напускането на определен синдикат, или поради решението им да не се присъединят към определен синдикат. Следователно оплакването им на основание чл. 11 от Конвенцията е несъвместимо *ratione materiae* с нейните разпоредби и следва да бъде обявено за недопустимо. С оглед на изложеното Съдът

не смята за необходимо да се произнесе по другите повдигнати от правителството възражения за недопустимост

6. ЗАЩИТА НА СОБСТВЕНОСТТА

Решенията, с които органите по поземлена реституция са признали на жалбоподателя правото на възстановяване на имот не поражда право на собственост, а представляват първоначален етап в реституционната процедура и трябва да бъдат последвани от допълнителни действия. С тях не се определя начина, по който ще бъде извършена реституцията – дали чрез възстановяване в реални или възстановими стари граници или чрез обезщетяване, поради което за жалбоподателя не е възникнало „легитимно очакване“ да му бъде реално възстановена цялата посочена в решенията площ. Съдът следователно приема, че не е налице „притежание“ по смисъла на чл. 1 от Протокол 1.

Решение по допустимостта [Bektashev v. Bulgaria \(no. 39852/14\)](#)

1. Член 17 от Харта на основните права на Европейския съюз трябва да се тълкува в смисъл, че допуска обезщетението, предоставено от държава членка за загуби, претърпени от икономически оператор поради мерките за защита, приложими в зона по „Натура 2000“ по силата на Директива 2009/147/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 30 ноември 2009 година относно опазването на дивите птици, да бъде значително по-малко от

размера на действително претърпените от този оператор вреди.

2. Член 107, параграф 1 ДФЕС трябва да се тълкува в смисъл, че обезщетението, предоставено от държава членка за загуби, претърпени от икономически оператор поради мерките за защита, приложими в зона от мрежата „Натура 2000“ по силата на Директива 2009/147, предоставя предимство, което може да представлява „държавна помощ“ по смисъла на посочената разпоредба, при положение че са изпълнени останалите условия относно тази квалификация.

3. Член 3, параграф 2 от Регламент (ЕС) № 717/2014 на Комисията от 27 юни 2014 година относно прилагането на членове 107 [ДФЕС] и 108 [ДФЕС] към помощта de minimis в сектора на рибарството и аквакултурите трябва да се тълкува в смисъл, че в хипотезата, в която обезщетение като описаното в точка 2 от настоящия диспозитив отговаря на условията по член 107, параграф 1 ДФЕС, таванът от 30000 EUR за помощите de minimis, предвиден в посочения член 3, параграф 2, е приложим спрямо това обезщетение.

Решение на СЕС по дело [C-238/20](#) (вж. и решение по дело [C-234/20](#))

7. ДРУГИ ПРАВА

В нарушение на чл. 34 от Конвенцията властите са забавили с 35 дни изпълнението на постановената съгласно чл. 39 от Правилника на Съда привременна мярка, без това да е било оправдано от изключителни обстоятелства.

Решение по делото [Sy c. Italie \(n° 11791/20\)](#)

Вж. по-горе раздел „[Право на свобода и сигурност](#)“.

8. РЕШЕНИЯ НА СЪДА НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ

Член 7, параграф 1 от Директива 2003/88/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 4 ноември 2003 година относно някои аспекти на организацията на работното време в светлината на член 31, параграф 2 от Хартата на основните права на Европейския съюз трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска разпоредба на колективен трудов договор, според която часовете, съответстващи на използвания от работника платен годишен отпуск, не се отчитат като изработени часове, за да се определи дали е достигнат прагът на отработените часове, което дава право на увеличение за извънреден труд.

[Решение на СЕС по дело C-514/20](#)

1. Положението на лице, което притежава гражданството само на една държава членка, отказва се от това гражданство и поради това губи статута си на гражданин на Съюза, за да получи гражданството на друга държава членка — вследствие на уверението, дадено от органите на последната държава, че това гражданство ще му бъде предоставено — по естеството и последиците си попада в обхвата на правото на Съюза, когато това уверение е оттеглено, което има за последица възпрепятстването на това

лице да си възстанови статута на гражданин на Съюза.

2. Член 20 ДФЕС трябва да се тълкува в смисъл, че компетентните национални органи и съответно националните юрисдикции на приемащата държава членка са длъжни да проверят дали решението за оттегляне на уверението за предоставяне на гражданството на тази държава членка, което прави окончателно загубването на статута на гражданин на Съюза за съответното лице, е съвместимо с принципа на пропорционалност с оглед на последиците, които то поражда за положението на това лице. Това изискване за съвместимост с принципа на пропорционалност не е изпълнено, когато такова решение е мотивирано от административни нарушения на Кодекса за движение по пътищата, които според приложимото национално право водят само до налагането на имуществена санкция.

[Решение на СЕС по дело C-118/20](#)

Член 10, параграф 6 от Директива 2006/123/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 12 декември 2006 година относно услугите на вътрешния пазар трябва да се тълкува в смисъл, че не прави член 47 от

Хартата на основните права на Европейския съюз приложим към производство, образувано по жалба на орган на публичната власт пред дисциплинарния съд към адвокатска колегия за отмяна на решение, с което дисциплинарният обвинител е прекратил воденото срещу адвокат разследване, след като е заключил, че няма дисциплинарно нарушение, за което последният да е отговорен, и в случай че това решение бъде отменено, за връщане на преписката на дисциплинарния обвинител

Решение на СЕС по дело [C-55/20](#)

Фондация „Български адвокати за правата на човека“

Гр. София 1000
Ул. „Гурко“ № 49, вх. А, ет. 3
Тел./Факс. : 02/980 39 67

e-mail: hrlawyer@blhr.org

www.blhr.org

Редактор на броя *София Разбойникова*

Подбор на решенията на ЕСПЧ и СЕС *София Разбойникова*

За изготвянето на броя допринесоха и *Анна Гаврилова, Живка Георгиева, Ивелин Ангелов, Никола Огнянов, Пламен Стефанов, София Разбойникова, Станимира Велева-Моллова.*

E-mail за връзка: hrlawyer@blhr.org

© Всички права запазени

Публикуваният текст не обвързва Европейския съд по правата на човека, Съвета на Европа или Съда на Европейския съюз.

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на фонд „Активни граждани България“ по Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Фондация „Български адвокати за правата на човека“ и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство и Оператора на фонд „Активни граждани България“.